

Neslavna saradnja sa fašizmom pretila je da poremeti spoljnopolitički ugled zemlje i njenu unutrašnju integraciju. Zato se pristupa "glačanju prošlosti". Da se ne bi podleglo pogrešnim vizijama, treba razviti odgovarajuću sliku istorije. U društvenointegrativnom pogledu opšta vizija prošlosti, najčešće iskazana u obliku mita o žrtvi, važna je koliko i činjenice koje je potkrepljuju.

Da širom Evrope početkom 1990-ih nije došlo do duboke revizije poimanja glavne epohalne žrtve, zaokret epohalne svesti svakako bi bio manje upadljiv. Grubo rečeno potčinjenu radničku klasu zamenile su žrtve-nacije, a žrtve fašizma potisnute su socijalističkim žrtvama. Bilo je to osećajno jezgro zaokreta od antifašizma ka antitotalitarizmu. Revizija žrtvi počela je još u sporu Historikerstreit sa provokativnim pokušajem Noltea i Hilgrubera da rasterete Nemce od krivice za fašizam i rat i tezom da je Aušvic posledica gulaga, a Nemci žrtve nacizma, tj. prirodne odbrane od boljševizma. U Goldhagen debati, probijaju se Jevreji kao žrtve, u raspravi oko Crne knjige komunizma konvertiti ističu žrtve komunističkog terora, koje potiskuju žrtve fašizma. Premda globalne prirode, tok revizije žrtve ispoljavao se manje ili više dramatično: u Jugoslaviji je još od kraja 1980-ih svakoj naciji njena inteligencija sugerirala status žrtve, a u građanskom ratu ova "teorija" uspešno je korišćena za pravdanje etničkog čišćenja. Kako je "teorija o žrtvi" korišćena na spoljnopolitičkom planu najbolje pokazuju poratne politike Austrije i Japana. Preoblikovanje sebe ili vlastite grupe u žrtvu bio je opšti socijalpsihološki osmišljavani i medijski režirani okvir, čiji su osećajni potencijal različite političke snage na različit način akcentovale i prilagođavale svojim interesima, secesionističkim ili centralističkim, konzervativno nacionalističkim ili liberalno antikomunističkim.

2. 1. Austrija: slom mita o žrtvi.

Austrijsku kulturu sećanja karakteriše temeljna dvoznačnost prema bližoj prošlosti, jer je decenijama političku strukturu i političku kulturu Druge republike bitno određivala "dvostruka funkcionalnost teze o žrtvi" (Opfersthese). Druga republika se 1945, za razliku od "nesrećne Prve republike", poimala kao suprotnost Trećem Rajhu, pozivajući se pre svega na kolektivni status žrtve. U Austriji se mogu razlikovati tri faze prevladavanja prošlosti: 1. antifašistički period 1945/46; 2. reintegracija nacista i nadmoć ratne generacije od 1949. sve do debate oko Valdhajma 1986; 3. pojačano kritičko suočavanje sa nacističkim periodom od 1986. Potiskivanje, prekrajanje, laganje, zavođenje, isključenje žrtava i zaštita dželata – sve to je do slučaja Valdhajm bio austrijski obrazac prevladavanja prošlosti (Neugebauer 1998).

Klagenfurtski pedagog P. Gštetner jasno je uočio glavne društvene i individualno psihološke mehanizmi zaborava nacizma u Austriji, zatim jaz između generacija nastao zbog prerade prošlosti i solidarnost onih koji nastoje da lažu, iskrive ili potisnu nacizam iz vlastite prošlosti. Još uvek je živo i realno masovno tle koje lako prima revizionističko tumačenje istorije, a kritički pristup denuncira kao laž komunista. Već 1945. počela je borba protiv nelagodnih sećanja. Prošlost je prevladavana po obrascu: Nirnberg je rešio problem, osuđeni su jedini krivci, mi nismo znali za zločine, preterani su brojevi ubijenih Jevreja, u drugim totalitarnim režimima bilo je takođe logora, rečju treba okončati rasprave. Nemce je povezivala opšta solidarnost izuzimanja iznacizma. U Austriji tekao je proces ćutanja na isti načina kao u SR Nemačkoj, a antifašizam je shvatan kao "leva strategija pranja mozga" ili "teror vrline".